

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
____ Волохова І.С. ____
“ ____ ” _____ 20__ р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності «Фінанси та кредит»

за темою:
Особливості акцизного оподаткування в Україні

Виконавець

студентка фінансово-економічного факультету
Пешкова О.А
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

К.е.н., ст. викладач
(науковий ступінь, вчене звання)

Мартинюк І. В.
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРТИЧНІ ЗАСАДИ АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ...	6
1.1. Економічна сутність і роль акцизів у податковій системі.....	6
1.2. Еволюція акцизного податку	12
1.3. Організаційно-правові засади адміністрування акцизного податку.....	16
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ, 2013-2017РР.....	23
2.1. Моніторинг фіскальної ролі акцизного податку в Україні у 2013-2017 рр	23
2.2. Оцінювання регулюючої функції акцизного оподаткування в Україні у 2013-2017 рр.....	35
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	44
3.1. Світовий досвід акцизного оподаткування та його імплементація в Україні	44
3.2. Напрями удосконалення акцизного оподаткування в Україні	53
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Обґрунтування актуальності дослідження теми. Необхідність та форми застосування акцизів відносяться до найбільш дискусійних питань як вітчизняної, так світової теорії та практики оподаткування. Акцизне оподаткування можна вважати однією з найдавніших форм оподаткування після данини. Свого часу саме розвиток торгівлі зумовив бурхливий розвиток акцизного оподаткування, оскільки у ті часи акцизи були відносно простими в адмініструванні, а їхнє стягнення забезпечувало стабільне наповнення казни правителів. Якщо вести мову про призначення акцизного оподаткування на етапі його виникнення та раннього розвитку, то переважно воно зводилось до фіскальної ролі.

Регулюючі властивості акцизів почали використовуватися в економічній політиці США та країн Європи у XX ст. Тому саме у цей період почав формуватися інший підхід до визначення ролі акцизного оподаткування – поступова переорієнтація від суто фіскального підходу до гармонізації фіскальних та регулюючих ефектів акцизів. Таким чином, акцизне оподаткування є важливим засобом наповнення державної казни, однак тісно пов'язане з тіньовими процесами в економіці.

За розрахунками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, у I кварталі 2018р. рівень тіньової економіки склав 37% від офіційного ВВП. Пошук шляхів боротьби з тіньовою економічною діяльністю в Україні є вкрай нагальним завданням в умовах тривалої макроекономічної нестабільності, а, отже, дослідження шляхів вдосконалення акцизного оподаткування в Україні в контексті детінізації економіки має важливе практичне значення.

Актуальні проблеми акцизного оподаткування в Україні та країнах ЄС, їх роль у формуванні доходів бюджетів були розглянуті такими вченими:

В.Л.Андрущенко, В.І. Ляшенко, Т.М. Боголіб, М.М. Дученко, О.М. Жукевич, О.Г. Волковою, Р.А. Масгрейвом, П.Б. Масгрейвом, М. Пасічним, В.Б.Тропіною, І.Я. Чугуновим, М.В. Ярош та іншими.

Метою роботи є висвітлення теоретичних засад акцизного оподаткування та надання практичних рекомендацій щодо його удосконалення в Україні.

Поставлена мета обумовила наступні завдання, що вирішуються у роботі:

- розглянути сутність і роль акцизів у податковій системі;
- вивчити еволюцію акцизного податку в Україні;
- дослідити організаційно-правові засади адміністрування акцизного податку;
- провести моніторинг фіскальної ролі акцизного податку України у 2013-2017 роках;
- оцінити вплив регулюючої функції акцизного оподаткування в Україні у 2013-2017 рр.;
- дослідити світовий досвід акцизного оподаткування та його імплементація в Україні;
- обґрунтувати напрями удосконалення акцизного оподаткування в Україні.

Об'єктом дослідження процес справлення акцизного податку.

Предметом дослідження виступають відносини, що виникають в процесі справляння акцизного податку до бюджету.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: аналізу (вивчення складових елементів та ролі акцизу як податку); синтезу (поєднання абстрагованих сторін цього дослідження і відображення його як конкретно іцілісності); ретроспективного аналізу (дослідження історичного досвіду справляння акцизу); методи порівняльного аналізу (при виявленні загальних і специфічних рис у структурі акцизного податку в Україні та в інших країнах, вивченні вітчизняного та зарубіжного

досвіду справляння акцизів); статистичний метод (при виявленні тенденцій у показниках надходження акцизного податку); табличний метод (накопичення, опрацювання і зберігання інформації), графічний метод (наглядно продемонструвати результати дослідження) тощо.

Інформаційною базою дослідження є Податковий кодекс України, законодавчі та нормативно-правові акти з питань акцизного оподаткування, енциклопедична, навчальна й монографічна література, публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, статистичні матеріали Державної Фіскальної служби України, Міністерства Фінансів України, Державної Казначейської служби та Державного комітету статистики України, мережа інтернет.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел із __ найменувань та __ додатків, що викладені на __ сторінках. Загальний обсяг роботи становить __ сторінку. Робота містить __ таблиць та __ рисунків.

ВИСНОВКИ

Проведені у роботі дослідження теоретико-практичних засад оподаткування акцизним податком дозволяють зробити висновки про наступне:

1. Акцизний податок – це непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених Податковим Кодексом як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції), а також особливий податок на операції з відчуження цінних паперів та операцій з деривативами. Відповідно до цілей, які ставляться при оподаткуванні продукції акцизним податком виділяють такі функції акцизного податку як фіскальна, регулююча та розподільча.

Хоча фіскальна ефективність акцизного податку є дещо меншою, ніж мита і ПДВ, внаслідок вузької податкової бази, однак з урахуванням великих обсягів імпорту підакцизних товарів цей вид податку справляє помірний вплив на обсяг податкових надходжень до державного бюджету.

Регулююча функція акцизного податку проявляється у декількох напрямках, серед яких можна виділити:

- вплив на обсяги виробництва і споживання підакцизних товарів;
- вплив на структуру виробництва, стимулювання зростання його ефективності, підвищення якості виробленої продукції, покращення споживчих характеристик продукту;
- регулювання рентабельності виробництва підакцизних товарів.

Розподільна або соціальна функція акцизного податку полягає вперерозподілі суспільних доходів високооплачуваних верств населення на користь слабших і незахищеніших категорій громадян за встановлення акцизу на так звані «предмети розкошів», попит на які мало еластичний заціною.

Таким чином, акцизний податок – непрямий податок, основою якого виступає диференційований підхід до оподаткування різних товарів та товарних груп. Тому його відносять до категорії специфічних акцизів.

2. Еволюція акцизного оподаткування в незалежній Україні може бути представлена чотирма етапами:

- I етап: (до 1999 року): акцизним збором оподатковується значний перелік високорентабельних та монопольних товарів, що раніше оподатковувалися податком з обороту;

II етап: (2000-2002 роки): з переліку підакцизних товарів виключено 14 умовних товарних груп. Система акцизів набула рис, характерних для оптимального акцизного оподаткування – підакцизними залишилися алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти, автомобілі та ювелірні вироби;

- III етап: (2003-2010 роки): зі складу підакцизних товарів виключено ювелірні вироби. Впершу практиці акцизного оподаткування запроваджено змішані ставки акцизного збору (об'єднують специфічну та адвалорну складові);

- IV етап: (з 2011 року): Податковим кодексом України (ПКУ) замість акцизного збору запроваджено акцизний податок, закріплено діючі групи підакцизних товарів та відповідні ставки.

3. Сьогодні основою правового регулювання акцизного оподаткування є Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р., в якому розділ VI висвітлює аспекти правової регламентації акцизного податку, зокрема щодо:

- визначення платників даного податку;
- об'єктів та бази оподаткування;
- переліку підакцизних товарів і ставок оподаткування;
- дати виникнення податкових зобов'язань;
- порядку і строків сплати податку;
- складання та подання податкової декларації; контролю за сплатою податку тощо.

4. Згідно ПКУ визначається перелік підакцизних товарів, серед яких:

- спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво;

- тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну;

- пальне;

- автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів;

- електрична енергія

З 01.01.2018 р. по 31.12.2018 р. мінімальне акцизне податковезобов'язання зі сплати акцизного податку з тютюнових виробів становить 773,20 грн. за 1 000 шт. на сигарети без фільтра та сигарети з фільтром.

Також, з 01.01.2018 р. збільшено строк відстрочення авансової сплати акцизного податку при придбанні акцизних марок на тютюнові вироби з 5 до 15 робочих днів.

Наразі механізм справляння акцизного податку не є досконалим. Основні проблеми його функціонування пов'язані, насамперед, зі зростанням фіскальних можливостей та зменшенням регулюючого впливу цього платежу.

5. Регулююча функція специфічного акцизу проявляється у: здійсненні впливу на обсяги виробництва та споживання підакцизних товарів, структуру виробництва та споживання, стимулюванні зростання ефективності виробництва, покращенні якості кінцевого продукту, поліпшенні споживчих якостей продукції, регулюванні рентабельності виробництва, перерозподілі доходів між різними верствами населення.

Акцизний податок акумулює у собі значний прихований потенціал: він здатний генерувати значні надходження фінансових ресурсів, а також бути дієвим інструментом регулювання внутрішнього ринку, інструментом впливу на соціально-економічні процеси в країні. За результатами дослідження можемо зробити висновок, що саме відсутність в Україні комплексних

заходів по врегулюванню ринку лікєро- горілчаної та тютюнової продукції не дозволяє повною мірою відчути ефект від підвищення ставок акцизного податку.

6. В Україні акцизне оподаткування за групами підакцизних товарів відповідає тенденціям європейського законодавства. Підакцизними є традиційні для Європи алкоголь та алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти та енергоносії. Оподаткування акцизним податком автомобілів не відповідає усталеній практиці європейського акцизного оподаткування, проте й не є винятковим, оскільки запроваджене також у Греції, Нідерландах, Польщі, Фінляндії. Вважаємо за доцільне запровадження в Україні за прикладом Австрії, Бельгії, Данії, Латвії, Норвегії, Фінляндії, Франції, Хорватії акцизного податку на продукцію, що містить цукор, зокрема на солодкі газовані напої. Ця продукція не вважається продукцією щоденного попиту, до того ж визнана дієтологами шкідливою у разі споживання у значній кількості. Запровадження акцизного податку на солодкі газовані напої дозволить підвищити як фіскальну, так і регулюючу роль акцизного оподаткування, оскільки сприятиме зменшенню споживання цієї продукції українцями.

7. Акцизне оподаткування в країні є далеким від досконалості. За цієї причини акцизне оподаткування в Україні потребує суттєвого вдосконалення, яке слід проводити шляхом унеможливлення тіньового обігу підакцизних товарів а також забезпечення виконання цим платежем не лише фіскальних завдань, але й регулюючих функцій.

Підсумовуючи результати дослідження зазначаємо, що реформування механізму акцизного оподаткування призведе до формування прозорого і стабільного правового поля діяльності платників акцизного податку ізвезених на митну територію України підакцизних товарів, сприятиме становленню справедливого конкурентного середовища та, одночасно, спричинить зростання обсягів надходжень державного бюджету, що буде наслідком розширення бази оподаткування та впливатиме

на конкурентоспроможність національної економіки України та її стратегічне майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акцизне оподаткування в Україні: реалії сьогодення та перспективи реформування: зб. матер. наук.-практ. круглого столу, 29 листопада 2013 р. – Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2013. – 218 с.
2. Богатирьова Є.М. Акцизне оподаткування: європейській досвід та українські реалії / Є.М. Богатирьова // Структурні трансформації національних економік в глобальному вимірі: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 6 листопада 2015 р. – Миколаїв, 2015. – С. 22–24.
3. Богатирьова Є.М. Податкові реформи в Україні: результативність та стратегічні орієнтири: дис... канд. екон. наук: 08.00.08 / Є.М. Богатирьова. – Одеса: Одеський національний економічний університет, 2016. – 205 с.
4. Бондар В. Наповнення бюджету шляхом удосконалення акцизної політики в Україні / В. Бондар // Моніторинг біржового ринку. – 2014. – № 7 (26). – С. 28–31.
5. Боровик П.М. Акцизний податок: проблеми податкового адміністрування та напрями їх вирішення / П.М. Боровик, В.О. Онищенко. // Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД : Матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції, 30-31 жовтня 2013 р. – 2013. – С. 67.
6. Боровик П.М. Недоліки сучасного вітчизняного механізму справляння акцизного податку / П.М. Боровик, В.П. Бечко, Я.В. Яценко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). - 2013. - № 2(1). - С. 73-81.
7. Бочі А. Вплив зміни акцизних ставок на тютюнові вироби на деякі економічні та соціальні показники в контексті Угоди про асоціацію з ЄС [Електронний ресурс] / А. Бочі // Міжнародний центр перспективних

досліджень. – 2014. – Режим доступу:
http://tobaccocontrol.org.ua/sites/default/files/doslid/icps_research_final_pdf.pdf.

8. Волкова О.Г. Деякі аспекти акцизного оподаткування в Україні / О.Г.Волкова // Причорноморські економічні студії. - 2016. - Вип. 5. - С. 146-150.

9. Дученко М.М. Імплементация директив ЄС у контексті реструктуризації акцизного оподаткування в Україні / М.М. Дученко, С.В.Мельник // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. - 2016. - № 1. - С. 3-8.

10. Заклекта-Берестовенко О.С. Фіскальний та регулюючий аспекти акцизного оподаткування в Україні / О.С. Заклекта-Берестовенко, А.Я. Кізима // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – №9-1. – С. 175–179.

11. Закон України від 06.02.1996 № 30/96-ВР «Про ставки акцизного збору на тютюнові вироби» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/30/96-%D0%B2%D1%80>.

12. Закон України від 07.05.1996 № 178/96-ВР «Про ставки акцизного збору на спирт етиловий та алкогольні напої» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/178/96-%D0%B2%D1%80/ed20080101>.

13. Карпенко С.П. Сутність та особливості акцизного оподаткування: світовий досвід та перспективи в Україні / С.П. Карпенко // Економіка та держава. - 2015. - № 3. - С. 117-121.

14. Карпенко С.П. Фіскальний та регуляторний потенціал акцизного податку в контексті оподаткування тютюнових виробів / С.П. Карпенко // ScienceRise. - 2015. - № 3(3). - С. 30-35.

15. Коротун В.І. Перспективні напрями трансформації акцизної політики в Україні / В.І. Коротун // Акцизне оподаткування в Україні: реалії сьогодення та перспективи реформування: зб. матер. наук.-практ. круглого

столу, 29 листопада 2013 р. – Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2013. – С. 98–104.

16. Красовський К.С. Аналіз політики щодо тютюнових акцизів в Україні у 2013–2016 роках з точки зору охорони здоров'я / К.С. Красовський // Економіка і право охорони здоров'я. - 2016. - № 2. - С. 100-107.

17. Красовський К.С. Тютюнові акцизи і споживання тютюну в Україні [Електронний ресурс] / К.С. Красовський // Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України. – 2016. – Режим доступу: http://tobaccocontrol.org.ua/sites/default/files/tyutyunovi_akcizi_i_spozhyvannya_t_yutyunu_v_ukrayini.pdf.

18. Кощук Т.В. Адаптація податкового законодавства України стосовно справляння акцизного податку до директив ЄС / Т.В. Кощук // Наукові праці НДФІ. - 2015. - Вип. 3. - С. 52-67.

19. Лисецька Н.М. Впровадження європейських стандартів акцизного оподаткування: досвід для України / Н.М. Лисецька // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 848-852.

20. Лист ДФС України від 17.03.2016 р. №577/99-99-25-01-01-18 «Про надання методичних роз'яснень» [щодо надання роз'яснень стосовно формули, за якою повинен нараховуватися акцизний податок при ввезенні окремих тютюнових виробів на митну територію України] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.qdpro.com.ua/document/60241>.

21. Лист ДФС України від 31.12.2015 р. №48131/7/99-99-19-03-17 «Про виправлення помилок при адмініструванні акцизного податку з роздрібних продажів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/podatki-ta-zbori/zagalnoderjavni-podatki/aktsizniy-podatok/listi-dps/230682.html>.

22. Лист ДФС України від 26.01.2016 р. № 1390/6/99-99-19-03-02-15 [щодо порядку нарахування ПДВ та акцизного податку при роздрібному продажу підакцизних товарів] [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://sfs.gov.ua/baneryi/podatkovi-konsultatsii/konsultatsii-dlya-yuridichnih-osib/print-66281.html>.

23. Лист ДФС України від 03.02.2016 р. №3495/7/99-99-19-03-03-17 «Щодо змін в адмініструванні акцизного податку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/podatki-ta-zbori/zagalnoderjavni-podatki/aktsizniy-podatok/listi-dps/234869.html>.

24. Литвин Я.В. Непряме оподаткування в Україні: сучасний стан та напрями вдосконалення / Я.В. Литвин. // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2016. – №11. – С. 728–733.

25. Лондар С.Л. Акцизний податок як фінансовий регулятор поширення тютюнопаління в Україні / С.Л. Лондар, Л.В. Козарезенко // Актуальні проблеми економіки. - 2014. - № 8. - С. 311-324.

26. Макеєва О. Акцизний податок на сигарети: цифри та факти [Електронний ресурс] / О. Макеєва // Економічна правда. – 2015. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/columns/2015/12/23/573727/>.

27. Напрями удосконалення акцизного оподаткування в контексті виконання положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: Науково-аналітична доповідь / І.О. Євсєєва, Н.М. Лисецька, І.О.Трубін – Ірпінь: НДІ фінансового права, 2015. – 58 с.

28. Непочатенко О.О. Акцизне оподаткування в Україні: сучасні проблеми та перспективи подальшого використання / О.О. Непочатенко, П.М.Боровик, Т.О. Таран. // Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки. - 2016. - № 2.

29. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.

30. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

31. Перелік встановлених максимальних роздрібних цін на тютюнові вироби [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/pereliki-/53949.html>.

32. Постанова КМ України від 30.10.2008 № 957 «Про встановлення розміру мінімальних оптово-відпускних і роздрібних цін на окремі види алкогольних напоїв» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/957-2008-%D0%BF>.

33. Про загальний режим акцизних зборів та якою скасовується Директива 92/12/ЄЕС: директива Ради ЄС від 16.12.2008 № 2008/118/ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/45885>.

34. Система електронного адміністрування для акцизного податку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tr.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/231294.html>.

35. Слатвінська М.О. Податкова система: навчальний посібник / М.О.Слатвінська, О.Ю. Дубовик. - Одеса, 2013. - 202 с.

36. Сушкова О.Є. Система адміністрування акцизного податку в Україні / О.Є. Сушкова, В.В. Ошуркевич. // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – №9. – С. 199-203.

37. Пислиця А.В. Теоретичні засади адміністрування акцизів / А.В.Пислиця // Фінанси, облік і аудит. - 2014. - Вип. 2. - С. 79-94.

38. Податкова система [Текст]: Навчальний посібник. / за заг. ред. Андрущенко В.Л. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 416 с.

39. Податкова система: Навчальний посібник / [Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін.]; за ред. В.Г. Баранової. – Одеса: ВМВ, 2014. – 344 с.

40. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

41. Про структуру і ставки акцизів, що застосовуються до тютюнових виробів (кодифікація): директива Ради ЄС від 21.06.2011 № 2011/64/ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/45885>.

42. Трансформація акцизної політики України: монографія / за заг. ред. В. І. Коротуна / В. І. Коротун, С. С. Брехов, Н. В. Новицька та ін. – Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2015. – 448 с.

43. Хлебнікова І.І. Вплив специфічного акцизу на параметри розвитку ринків алкогольних напоїв та тютюнових виробів в Україні / І.І. Хлебнікова. // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2015. – №6. – С. 830–835.

44. Шаренко М.С. Особенности порядка исчисления акцизного налога с товаров, производимых на территории Украины, и с товаров, которые ввозятся в Украину / М.С. Шаренко // Форум права. - 2013. - № 2. - С. 609–612.

45. Янжул И. И. Основные начала финансовой науки: Учение о государственных доходах /И. И. Янжул. – М.: «Статут», 2002. – 555 с.

46. ВИКОНАННЯ ДОХОДІВ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В І ПІВРІЧЧІ 2013–2017 РР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/2017-09-2013-2017_94.pdf